

колективна монографія / під заг. ред. проф. Ф.Ф.Бутинця – Житомир. ПП «Рута» - 2017. – 400 с.

5. Постановление Министерства финансов Республики Беларусь от 28.06.2017 № 18 «Об утверждении национальных правил аудиторской деятельности «Аудиторское заключение по бухгалтерской (финансовой) отчетности» и признании утратившими силу некоторых постановлений Министерства финансов Республики Беларусь и отдельных структурных элементов постановлений Министерства финансов Республики Беларусь».
6. Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 04.07.2017 № 500 «О некоторых вопросах оказания аудиторами услуг по независимой оценке деятельности юридических лиц (индивидуальных предпринимателей) при их ликвидации (прекращении деятельности)».
7. Постановление Министерства финансов Республики Беларусь от 01.08.2017 № 22 «Об установлении формы аудиторского заключения по результатам оказания услуг по независимой оценке деятельности юридического лица (индивидуального предпринимателя) при его ликвидации (прекращении деятельности) и утверждении Инструкции о требованиях, предъявляемых к форме и содержанию отчета по результатам оказания услуг по независимой оценке деятельности юридического лица (индивидуального предпринимателя) при его ликвидации (прекращении деятельности)».

Моценський С. Г.

аспірант

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

м. Київ, Україна

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ

Суб'єкти господарювання проводять компаративний (порівняльний) аналіз фінансової звітності на основі аналізу балансів, звітів про фінансові результати, звітів про рух грошових коштів від періоду до періоду. Це зазвичай включає в себе розгляд змін окремих залишків по статтях з року в рік або на багаторічній основі. Тренд є найважливішою інформацією, що генерується внаслідок компаративного аналізу фінансової звітності. Порівняння звітів за декілька періодів дає змогу виявити напрямок, швидкість та розмір тренду (тенденції). Порівняльний аналіз також дозволяє порівняти тренд в пов'язаних з ним елементах. Наприклад, з року в рік дохід від реалізації зростає на 10%, але це супроводжується збільшенням витрат на збут на 20%, отже цей факт потребує додаткового дослідження і пояснення. Подібним чином, якщо відбувається зростання дебіторської заборгованості на 15% разом зі збільшенням доходу від реалізації тільки на 5%, це також потребує дослідження. В обох ситуаціях, потрібно шукати причини невідповідності окремих фінансових співвідношень.

Компаративний аналіз бухгалтерського балансу є горизонтальним аналізом, що проводиться зліва направо (або справа на ліво), коли здійснюється постатейне порівняння статей звіту. Зазвичай, компаративний аналіз бухгалтерського балансу використовує суми на кінець та початок звітної періоду, а також середню суму (медіану) за період. Порівняння річних сум із середньою сумою або медіаною, обчисленою протягом декількох періодів, допомагає віднайти нестандартні відхилення. У праці А.П. Рудановського порівняльний аналіз балансу визначається як метод, що дозволяє розкрити механізм утворення фінансових результатів [1, с.492]. Варто зауважити, що цей висновок вченого, зроблений на початку

двадцятого століття, повністю узгоджується з концепцією збереження фінансового капіталу, наведеної у сучасних Міжнародних стандартах фінансової звітності, згідно якої «прибуток заробляється, тільки якщо фінансова (або грошова) сума чистих активів на кінець періоду перевищує фінансову (або грошову) суму чистих активів на початок періоду» [2]. Доречно додати, що чисті активи згідно міжнародних стандартів фінансової звітності розкриваються у бухгалтерському балансі як власний капітал, тобто як залишкова частка в активах суб'єкта господарювання після вирахування всіх його зобов'язань.

Американський дослідник К.Сабраманьям відзначає, що існує два способи компаративного аналізу, що є особливо популярними: аналіз змін з року в рік і трендовий аналіз фінансової звітності [3, р.28-32]. Аналіз змін показників бухгалтерського балансу з року в рік передбачає порівняння через відносно короткі проміжки часу – за два чи три роки та зазвичай здійснюється на основі аналізу змін по індивідуальних рядках з року в рік. Аналіз змін з року в рік для коротких проміжків часу є керованим і зрозумілим. Він має перевагу в тому, що виявляє зміни як в абсолютному вираженні в грошовому вимірнику, так і в процентному відношенні. Зміни показників бухгалтерського балансу як в абсолютному вираженні, так і у відсотках, є корисною інформацією, оскільки різний базис в обчисленні відсоткових змін може привести до значних змін, що є несумісними з їх фактичним значенням. Наприклад, зміна на 50% основної суми у 1000 грошових одиниць, як правило, є менш важливою, ніж та ж відсоткова зміна суми у 100000 грошових одиниць. Якщо прив'язуватись до суми в грошових одиницях, то необхідно пам'ятати про спрогнозовану перспективу і роботи обґрунтовані висновки про відносну важливість змін.

Розрахунок змін з року в рік є простим. Все ж, необхідно зазначити декілька правил розрахунку. Коли з'являється від'ємна сума в базовому періоді і додатня в наступному (звітному) періоді (чи навпаки), не можна розрахувати істотну відсоткову зміну. Крім того, коли немає суми для базового періоду, в такому випадку відсоткова зміна також не може бути обчислена. Так само, коли база розрахунку є невеликою, відсоткова зміна може бути обчислена, проте цифри потрібно буде тлумачити з обережністю. Це відбувається тому, що дані можуть сильно відрізнятись лише через те, що була використана мала база для порівняння. Також, коли дані є важливими в базовому періоді і не мають ніякої ваги в звітному періоді, зменшення буде дорівнювати 100%.

Використання аналізу змін з року в рік, що охоплює два або три періоди, іноді є громіздким. Корисним інструментом для довгострокового порівняння є трендовий аналіз. Аналіз даних з використанням аналізу рядів динаміки вимагає вибору базисного періоду для всіх елементів, з заздалегідь обраним номером індексу, що зазвичай приймають за 1. Оскільки базовий період є системою відліку для всіх порівнянь, то краще вибрати рік з урахуванням «нормальних» умов ведення бізнесу. Як і в разі обчислення відсоткових змін з року в рік, певні зміни, такі як, зміна від'ємних сум на додатні суми, не може бути вираженою за допомогою індексів. Аналізуючи тенденції основних показників бухгалтерського балансу, необхідно брати до уваги, що баланс фіксує статус-кво в засобах і зобов'язаннях підприємства на момент його складання; підсумок балансу не відображає реальної „вартісної оцінки” підприємства, оскільки „ціна” підприємства в цілому, як правило, вища сумарної оцінки його активів; інтерпретація балансових показників можлива лише за умови залучення даних про обороти. Для проведення трендового компаративного аналізу бухгалтерського балансу економічних суб'єктів доречно включати у ряди динаміки інформацію про залишки не менше як за п'ять звітних періодів.

Для трендового аналізу рядів динаміки не має потреби аналізувати кожен статтю у бухгалтерському балансі. Проте, необхідно проявляти обережність при використанні трендового аналізу, оскільки зміни можуть бути наслідком впливу макроекономічних або галузевих факторів. Крім того, тлумачення відсоткових змін, включаючи використання результатів трендового аналізу, має бути зроблено з усвідомленням потенційно несумісних

принципів бухгалтерського обліку з плином часу. Також, чим довший період для порівняння, тим більш спотворюючим є ефект зміни цін на готову продукцію. Один із важливих результатів трендового аналізу полягає в його здатності давати глибоке розуміння філософії менеджерів, політики управління підприємством і мотивації. Чим різноманітнішим є середовище, що було в період аналізу, тим краще можна уявити, як менеджери справлялися з несприятливими загрозами і використовували можливості.

Компаративний аналіз бухгалтерського балансу дозволяє оцінити зміни відсоткових співвідношень груп у структурі фінансового звіту про фінансовий стан. Ще на початку двадцятого століття бухгалтер А.К.Рощаховський запропонував аналізувати та інтерпретувати інформацію балансу за допомогою відносних і середніх чисел, при цьому відносні величини зводилися у дві групи: 1) відношення балансових статей одна до одної (вертикальний аналіз); 2) відношення статей активу до кредиторської заборгованості (горизонтальний аналіз) [4, с.99]. Доречно додати, що при компаративному структурному аналізі бухгалтерського балансу загальноприйнято відображати сумарний обсяг активів (або суми власного капіталу та зобов'язань) як 100%. Потім рахунки в межах цих груп виражаються у відсотках відповідно до їх загальної кількості. Ця процедура також називається вертикальним аналізом, що дає відносну оцінку залишків рахунків згори вниз (чи знизу вгору) в загальній сумі звіту.

Структура бухгалтерського балансу підприємства вважається задовільною, коли дотримується прийняте у фінансовому менеджменті так зване "золоте правило ліквідності", згідно з яким активи підприємства мають фінансуватися пасивами такої самої терміновості [5, с.63]. Застосування компаративного аналізу структури бухгалтерського балансу уможливорює експрес-тестування економічного суб'єкта на предмет його поточної ліквідності, інформація про яку є дуже корисною для кредиторів. Отже, компаративний аналіз загальної структури бухгалтерського балансу корисний для розуміння її внутрішнього складу.

За допомогою компаративного аналізу бухгалтерського балансу стає можливою діагностика господарської діяльності економічного суб'єкта та знаходження «больових точок» системи управління економічною одиницею. Баланс буде вважатися «здоровим», якщо він відповідає низці таких критеріїв: грошові кошти та їх еквіваленти зростають у кінці періоду по відношенню до початку звітної періоду, швидкість їх зростання більша, ніж рівень інфляції, але не більше, ніж темпи зростання виручки; оборотні активи демонструють позитивну динаміку зростання у рівних умовах по відношенню до темпів зростання необоротних активів та поточних зобов'язань; обсяг та динаміка зростання перманентного капіталу як довгострокового джерела фінансування (визначається як сума довгострокового позикового та власного капіталу) вище відповідних показників по необоротним активам; частина власного капіталу в грошових коштах балансу не повинна перевищувати показник 50%; кредиторська та дебіторська заборгованість повинна відповідати за обсягом одна одній; позитивним показником також є відсутність у балансі непокритих збитків [6, с. 88].

До негативних змін та тенденцій, визначених за допомогою компаративного аналізу бухгалтерського балансу, слід віднести: зменшення валюти балансу в кінці звітної періоду порівняно з початком; скорочення суми нерозподіленого прибутку; скорочення резервного капіталу; зростання грошових коштів на більше ніж 30% від загальної суми оборотних активів; зменшення грошових коштів нижче 10% від загальної суми оборотних активів; зростання дебіторської заборгованості на більше ніж 40% від загальної суми оборотних активів; зменшення виробничих запасів при збільшенні обсягів виручки від реалізації збитків [7, с. 40].

Компаративний аналіз бухгалтерського балансу дозволяє здійснювати своєчасний контроль змін у фінансовому стані суб'єкта господарювання групами впливу для прийняття виправданих рішень. При збільшенні кількості інформаційних запитів різних груп

користувачів фінансової звітності і вдосконаленні інформаційних технологій потребує зміни формат бухгалтерського балансу в бік поглиблення його аналітичних можливостей через додавання нових граф, в яких будуть відображатися результати компаративного аналізу. Такий підхід уможливорює отримання своєчасної інформації для ідентифікації невідповідності господарських процесів підконтрольного економічного суб'єкту наміченим цілям суспільних груп впливу і дозволяє прийняти адекватне рішення в режимі реального часу як інвесторам і кредиторам у частині надання фінансових ресурсів, так і управлінському персоналу у частині стратегії розвитку економічного суб'єкта.

Список використаних джерел

1. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: учебн. пособие для вузов. — М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. - 638 с.
2. Концептуальна основа фінансової звітності [Електронний ресурс] / Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку; Міжнародний документ 929_009 від 01.09.2010. — Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_009
3. Subramanyam, K. R. Financial statement analysis / K. R. Subramanyam, John J. Wild. — 10th ed. - New York: McGraw-Hill/Irwin, 2009. — 685 p.
4. Роццаховский А.К. Балансы акционерных предприятий / А.К.Роццаховский. — Спб., 1910. — 147 с.
5. Ісай О.В. Аналітичні можливості бухгалтерського балансу / С.В.Калабухова, О.В.Ісай // Незалежний аудитор. — 2015. - №14 (IV). — с.59-72.
6. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: підручник / П.Я.Попович. — Тернопіль : Економічна думка, 2009. — 227 с.
7. Фінансовий аналіз: навч. посібник / Н.Б. Кащана [та ін.]; Харківський держ. ун-т харч. та торгівлі. — Х., 2017. — 593 с.

Парасій-Вергуненко І.М.

доктор економічних наук, професор

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

м. Київ, Україна

МАРКЕТИНГОВИЙ АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В процесі проведення стратегічного маркетингового аналізу ринкових можливостей підприємства, виявлення та аналіз діяльності його основних конкурентів, оцінка його конкурентних позицій та конкурентоспроможності є невід'ємною складовою аналітичних досліджень.

Аналіз розвитку економічних процесів останніх років свідчить, що конкуренція була і залишається ключовим фактором при формуванні стратегій. Конкуренція є об'єктивним економічним законом розвинутого товарного виробництва, дія якого для господарюючих суб'єктів є зовнішньою примусовою силою до підвищення продуктивності праці на своїх підприємствах, збільшення масштабів виробництва, використання НТП, впровадження нових форм організації виробництва. З одного боку, конкуренція є могутнім стимулом розвитку економічних суб'єктів, підвищення якості продукції і тим самим підвищення ефективності роботи підприємств, з іншого — наявність конкурентів та конкурентної боротьби знижують можливості підприємств щодо розширення клієнтської бази, здешевлення своїх ресурсів, унеможливорює диктат власної цінової політики. Усе це зумовлює стратегічну орієнтацію